

Asia Valokuvan teostaso

Hakija X

Annettu 6.9.2011

Tiivistelmä *Valokuvat olivat tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuja teoksia.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa valokuvien teostasosta. Hakija on liittänyt lausuntopyyntöönsä kolme valokopiota kolmesta eri valokuvasta.

Tekijänoikeusneuvosto on pyytänyt hakijalta alkuperäisiä valokuvia tai parempia kopioita valokuvista arvioidakseen, ylittävätkö valokuvat teoskynnyksen. Hakija on ilmoittanut, ettei hänellä ole eikä hän pysty hankkimaan alkuperäisiä valokuvia tai parempia kopioita valokuvista.

VASTINEET

Hakijan mukaan asiassa ei ole vastapuolta.

ASiantuntijalausunto tekijänoikeusneuvostolle

Tekijänoikeusneuvosto on kuullut täysistunnossaan 12.4.2011 asiantuntijana valokuvaaja Y:tä. Hän on esittänyt ammattivalokuvaajana näkemyksensä valokuvateoksen ja tavallisen valokuvan eroista ja siitä, mitkä seikat vaikuttavat valokuvan omaperäisyyteen ja siten teostason ylittymiseen.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Valokuvan teostaso

Tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajan yhdenmukaistamisesta 29.10.1993 annetun neuvoston direktiivin (93/98/ETY) (Suoja-aikadirektiivi) 6 artiklan mukaan valokuvia, joita tekijänsä luovan henkisen työn tuloksina on pidettävä omaperäisinä, suojataan 1 artiklan mukaisesti. Mitään muuta perustetta ei sovelleta määritettäessä, voidaanko valokuvia suojata.

Jäsenvaltiot voivat säätää myös muiden valokuvien suojasta. Suoja-aikadirektiivin 1 artiklan mukaan Bernin yleissopimuksen 2 artiklassa tarkoitetun teoksen tekijänoikeudet ovat voimassa tekijän eliniän ja 70 vuotta tämän kuolemasta. Kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskevan Bernin yleissopimuksen 2 artiklaan sisältyvät muun muassa valokuvateokset.

Suoja-aikadirektiivin johdantokappaleen 17 mukaan valokuvia suojataan jäsenvaltioissa erilaisin järjestelmin. Bernin yleissopimuksessa tarkoitettua valokuvallista teosta on pidettävä omaperäisenä, jos se on tekijänsä yksilöllisyyttä kuvastava luovan henkisen työn tulos ottamatta huomioon muita perusteita kuten arvoa tai tarkoitusta. Muiden valokuvien suoja on voitava säännellä kansallisella lainsäädännöllä.

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Säännöksessä mainitaan esimerkkinä suojatuista teoksista muun muassa valokuvateos.

Tekijänoikeudessa teoksella tarkoitetaan luonnollisen henkilön henkisen luomistyön tulosta. Teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voisiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen. Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.

Vakiintuneen näkemyksen mukaan ideat, aiheet, periaatteet yms. jäävät tekijänoikeussuojan ulkopuolelle. Tekijänoikeus ei estä kahta henkilöä esimerkiksi maalaamasta taulua samasta aiheesta. Suojan kohteena on se teoksen ilmenemismuoto, johon tekijä on omaperäisellä tavalla ajatuksensa saattanut.

Valokuvat, jotka eivät yllä teostasoon, saavat tekijänoikeuslain 49a §:n mukaista suoja. Kyseisen lainkohdan mukaan valokuvaajalla on yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna, valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin.

Tekijänoikeuslain 49a §:n mukaan oikeus valokuvaan on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin. Valokuvaajalle tekijänoikeuslain 49a §:ssä säädettyt oikeudet ovat muuten hyvin samanlaiset valokuvateoksen tekijän oikeuksien kanssa.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt valokuvan teostasoa muun muassa lausunnossaan TN 2003:6, jossa tekijänoikeusneuvosto totesi, että olympiatulen sytyttämisestä otettu valokuva oli historiallisesta merkittävydestään huolimatta tavanomainen, ajankohtaisesta tapahtumasta kertova valokuva, joka ei erityisesti ilmentänyt valokuvan ottaneen henkilön omaperäistä ja persoonallista panosta. Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt valokuvien suojaa myös lausunnoissaan TN 2002:8, TN 2002:19, TN 2004:3, TN 2007:6, TN 2007:15, TN 2008:12, TN 2009:4 ja TN 2009:8.

Tekijänoikeuslaista tai sen esitoista ei ilmene selkeitä perusteita sille, mille tasolle teosvalokuvan teoskynnys tulisi asettaa. Hallituksen esityksen 287/1994 mukaan valokuvateoksiin sovelletaan samoja säännöksiä kuin kuvataiteen teoksiin. Teostason määrittely on jätetty oikeuskäytännön tehtäväksi. Oikeuskirjallisuudessa mm. Rainer Oesch ("Det reformerade upphovsrättsliga skyddet av fotografier". Nordiskt Immateriellt Rättsskydd 4/1996, s. 396.) ja Per Jonas Nordell ("Rätten till det visuella" 1997 s. 103-116) ovat todenneet valokuvateosten teoskynnyksen olevan sama kuin kuvataiteen teosten, joiden teoskynnys on matala. Toisaalta Harenko ym. katsovat, että käytännössä on perusteltua asettaa valokuvien teoskynnys melko korkealle ja katsoa teoksiksi vain valokuvat, jotka selvästi ilmentävät tekijänsä luovuutta ja ovat itsenäisiä ja omaperäisiä. (Harenko ym. "Tekijänoikeus –kommentaari ja käsikirja" 2006 s. 429).

Valokuvan teostason ylittymisen arvioimiseksi on huomioitava yhtäältä valokuvana ilmenevä lopputulos ja toisaalta valokuvaajan tekemät lopputulokseen vaikuttaneet valinnat. Valokuvan teostasoa arvioitaessa on tarkasteltava valokuvaa eri elementtiensä muodostamana kokonaisuutena. Valokuvaaja voi tehdä lopputulokseen vaikuttavia valintoja ennen valokuvan ottamista muun muassa oivaltamalla kuvaushetkeen liittyvät erityispiirteet, sommittelemalla kuvauskohteen, valitsemalla kuvan rajauksen, kontrastin, terävyysalueen, kuvakulman, valotuksen tai kuvauskohteen lisävalaisemisen. Valokuvaaja voi kuvan otettuaan käsitellä valokuvaa.

Valokuvat, joiden ottamiseen sisältyy vain valokuvaajan pieni tai olematon luova panos, eivät voi olla teoksia. Valokuvaajan luovan panoksen voidaan katsoa puuttuvan kokonaan esimerkiksi valvontakameran kuvista. Valokuvaajan luova panos on pieni tai olematon myös tarkoitukseltaan ja lopputulokseltaan tavanomaisissa kuvissa kuten esimerkiksi passikuvissa. Tällaisten valokuvien kuvausprosessi ei sisällä riittävästi valokuvaajan henkistä luovaa työtä eikä tuloksena ole omaperäistä ilmaisua vaan valokuvaajan toiminta on lähempänä mekaanista kameran automaattista valokuvaustoimintaa.

Valokuvan julkaisemisella tai julkaisemattomuudella ei ole merkitystä arvioitaessa sitä, ylittääkö valokuva teoskynnyksen vai ei. Valokuvaajan ammattitaidon tasolla tai sen puutteella ei ole merkitystä valokuvan teoskynnyksen arvioimisessa. Amatööri­valokuvaajakin voi luoda teosvalokuvan. Valokuvan tarkoituksella kuten sillä, onko kuva tarkoitettu esimerkiksi lehtikuvaksi, valokuvanäyttelyyn tai perheen valokuva-albumiin ei ole merkitystä arvioitaessa teoskynnyksen ylittymistä.

Valokuva voi ylittää teoskynnyksen ja saada suojaa teoksena, jos valokuva ilmentää valokuvaajansa omaperäisiä valintoja siten, että voidaan olettaa, että kukaan muu ei olisi päätenyt samanlaiseen lopputulokseen saatuaan tehtävän valokuvata samaa kohdetta. Valokuvan on oltava tällä tavalla valokuvaajansa henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos.

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut sille lausuntopyynnön liitteenä toimitettujen valokuvien valokopioita. Lausuntopyynnön liitteenä olleessa valokuvassa, jossa on kuvattu mies rakennuksen katolla, valokuvaaja on oivaltanut kyseessä olevan omaperäinen tilanne ja tallentanut kohteen valokuvaan siten, että lopputuloksena on ollut kuvakulmaltaan, rajaukseltaan ja kohteen sommittelun osalta siinä määrin omaperäinen valokuva ettei kenenkään muun voida olettaa päätyneen samanlaiseen lopputulokseen. Valokuva ilmentää tekijänsä luovia valintoja eli persoonallista henkistä työtä siten, että valokuvaa on pidettävä tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuna teoksena.

Lausuntopyynnön liitteenä olleessa valokuvassa, jossa mies makaa tornin edessä nurmikolla, valokuvaaja on yhdistellyt luovasti kuvan erilaisia elementtejä ja sommitellut ne valokuvaksi siten, ettei kenenkään muun voida olettaa päätyneen samanlaiseen lopputulokseen. Valokuva ilmentää tekijänsä luovia valintoja eli persoonallista henkistä työtä siten, että valokuvaa on pidettävä tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuna teoksena.

Lausuntopyynnön liitteenä olleessa valokuvassa, jossa on lapsia traktorin kyydissä, on kuvakulman ja perspektiivin avulla saatu aikaan syvyyden, etäisyyden ja liikkeen vaikutelma. Lisäksi valokuvan rajaus ohjaa katsojan katseen suuntaa. Tekijänoikeusneuvosto katsoo valokuvan olevan siinä määrin omaperäinen, ettei kenenkään muun voida olettaa päätyneen samanlaiseen lopputulokseen. Valokuva ilmentää tekijänsä luovia valintoja eli persoonallista henkistä työtä siten, että valokuvaa on pidettävä tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuna teoksena.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Marco Grönroos

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Pekka Heikkinen, Pirjo Kontkanen, Sari Nieminen, Pekka Pulkkinen, Risto Ryti, Anne Salomaa, Pekka Sipilä, Markku Uotila, Martti Virtanen ja Ahti Väntinen.